

ESKİ UYGURCADA MENTAL FİİLLER ARASI GEÇİŞLER ÜZERİNE NOTLAR*

Notes on Transitions between Mental Verbs in Old Uighur Language

Hüseyin YILDIZ**

Gazi Türkiyat, Bahar 2020/26: 105-125, DOI: 10.34189/gtd.26.007

Öz: Hayat tarzlarını ve kültürlerini hareket üzerine kurmuş olan Türkler, bu bağlamda fiil söz varlığı temelinde zengin bir kelime hazinesine sahip olmuştur. Eski Türkçe döneminden itibaren özellikle de zengin bir yazılı edebiyat meydana getirmiş olan Eski Uygurcayla birlikte bu Türkçenin bu zenginliği tespit edilebilmiştir. Birbirinden farklı ve çok sayıda tematik alan içinde sınıflandırılabilen fiillerin bir alt grubunu da mental fiiller oluşturmaktadır. Dilbiliminin yanı sıra psikoloji, psikanaliz, nöroloji, nöropsikoloji, çocuk gelişimi, eğitim bilimleri, reklamcılık vb. birçok alanla da bağlantılı olan mental fiiller, esasen disiplinlerarası çalışmalara hitap etmektedir. Mental fiil sınıflandırmaları söz konusu olduğunda, araştırmacılar sınıflandırma hususunda genel olarak ittifak etmişler, ancak terminoloji konusunda bazı farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Mental fiiller üzerine Türkiye’de sayılı çalışma yapılmış olup, bu çalışmaların bir kısmı mental fiillerin bir kolunu konu edinmektedir. Bu çalışmada, Eski Uygurca metinlerin taranarak fişlenmesiyle tarafımızdan oluşturulmuş Eski Uygurca veri tabanından (EUFV) hareketle, Eski Uygurca metinlerde kullanılan mental fiillerin alt sınıflarının kendi içinde ve birbirleri arasındaki geçişleri; semantik ve leksik bağlamda incelenecek, böylelikle de mental fiiller arası çok anlamlılık hususuna yönelik tespitler ortaya çıkacaktır.

Anahtar Kelimeler: Eski Uygurca, Bilişsel Dilbilim, Fiil Sınıfları, Mental Fiiller.

Abstract: Turks, who have established their lifestyles and cultures on the moving life, have a verb treasure on the basis of vocabulary. It was determined that the old Uighur language since the ancient Turkish period created a rich written literature. Mental verbs also comprise a subgroup of verbs that can be classified under a number of different thematic areas. Mental verbs, which are also linked to many fields, in addition to linguistics, psychology, psychoanalysis, neurology, neuropsychology, pediatry, educational science, advertising, etc. mainly address interdisciplinary studies. When it comes to mental verb classifications, researchers have generally agreed on classification, but have made some different views on terminology. Studies conducted on mental verbs are few in Turkey; some of these studies deal with a particular part of mental verbs. In this study, base on the Old Uighur Verbs database (EUFV) which was created by us by filing cards, the transition of the sub-groups of mental verbs used in old Uighur language texts will be examined in a semantic and lexical context, and thus, some determinations about the multi-meaningfulness among mental verbs will be revealed.

Keywords: Old Uighur, Cognitive Linguistics, Verb Classes, Mental Verbs.

* Bu çalışma Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında Prof. Dr. Hülya Kasapoğlu Çengel danışmanlığında hazırlanan ‘Eski Uygurcada Mental Fiiller’ başlıklı doktora tezinden hareketle oluşturulmuştur.

** Dr. Öğr. Üyesi, Ordu Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ordu/TÜRKİYE. turkbilimci@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8055-7946>, Gönderim tarihi: 11.03.2020 / Kabul tarihi: 17.05.2020.

1. Giriş

Akademik alanda zihni konu edinen bilim dallarından biri olan bilişsel dilbilim içinde incelenen mental fiiller, 21. yüzyıl Türkiye Türkolojisinin ilgi gösterdiği konular arasında yer almaktadır (Yıldız 2019: 21). Mental fiiller, dilbiliminin yanı sıra psikoloji, psikanaliz, nöroloji, nöropsikoloji, çocuk gelişimi, eğitim bilimleri, reklamcılık vb. pek çok alanla da bağlantılı olarak disiplinlerarası çalışmalara hitap etmektedir. Genel ağ üzerinden ‘mental’ şeklinde bir tarama yapıldığında karşılaşılan veriler, bu konuyla ne kadar farklı ve çok sayıda bilim kolunun ilgili olduğunu sezdirmektedir (Yıldız 2016: 64).

Biber’e göre *mental fiiller*; zihinsel durum ve aktiviteleri karşılayan, fizikî bir hareket anlamı taşımayan, isteğe bağlı oluşumun yanı sıra istem dışı da oluşabilen, “mental durum”, “mental süreç”, “duygu”, “davranış”, “arzu”, “algı” ve “iletişimi algılama” gibi geniş bir anlam yelpazesine sahip olan fiillerdir (Biber vd. 2003: s. 107-108).

Mental fiil sınıflandırmaları söz konusu olduğunda, araştırmacılar genellikle üç sayısında ittifak etmişler, ancak terminoloji konusunda bazı farklı görüşler belirtmişlerdir. W. Croft ‘Case Marking and the Semantics of Mental Verbs’ başlıklı çalışmasının ‘The Phenomenon’ altbaşlığında *mental verbs* ve *psych verbs* terimlerini eşdeğer sayarak, söz konusu fiilleri *perception* ‘algı’, *cognition* ‘bilgi’ ve *emotion* ‘duygu’ (1993: 55) şeklinde üç gruba ayırırken; García-Miguel&Albertuz 2005’te aynı üç grup için *feeling* ‘duygu’, *perception* ‘algı’ ve *cognition* ‘bilgi’ terimleri kullanılmaktadır. İki arasındaki tek fark ‘duygu’ teriminin farklı kelimelerle ifade edilmesidir. Halliday 2014’te de mental süreçler üçe ayrılmıştır, ancak bu sefer adlandırma Croft 1993’e göre çok daha farklıdır: *görme* (*seeing*), *duygu* (*feeling*) ve *düşünme* (*thinking*).

Mental fiiller üzerine Türkiye’de sayılı çalışma yapılmış olup, üstelik bu çalışmaların bir kısmı mental fiillerin bir kolu üzerinedir. Türkçeye ilgili, adında ‘mental fiil/eylem’ geçen kitap hacminde bir çalışma ancak 2018 yılında yayınlanabilmiştir: Hirik 2018. ‘Mental fiil’ adını taşıyan üç tez vardır: Şahin 2012, Yıldız 2016 ve Seçkin 2019. M. Erdem, Ö. Yaylagül, S. Şahin, E. Hirik, H. Yıldız başta olmak üzere, bazı akademisyenlerin bu konudaki makaleleri alan için önemli olmakla beraber, Türkçede ya da Türk lehçelerindeki mental fiillerle ilgili Türkiye’de yapılan çalışmalar çok az sayıdadır. Bu çalışmalar incelendiğinde ise ya genel olarak mental fiiller ya da mental fiillerin algı fiilleri kolu üzerine yoğunlaştığı görülür. Özellikle bilgi ve psikolojik durum (PD) fiilleri üzerine yapılan çalışmalar diğerlerine nazaran oldukça azdır. Literatür şu listeye özetlenebilir:

Konu	Literatür
Mental Fiiller	Melek Erdem (2004), Özen Yaylagül (2005), Savaş Şahin (2012a, 2012b), Kuban Seçkin (2014, 2019), Sevgi Öztürk (2015), Hüseyin Yıldız (2016), Fatma Sibel Bayraktar (2017), Erkan Hirik ve Tuğba Çolak (2017), Erkan Hirik (2018), Mehmet Özeren ve İrfan Alan (2018), Acar (2019)

Algı Fiilleri	Kyial Kamchybekova (2010, 2011, 2013), Yakup Türkdil (2013), Ekrem Ayan ve Yakup Türkdil (2014, 2015), Faruk Gökçe (2014, 2015), Hüseyin Yıldız (2017, 2018), Erkan Hirik (2017, 2019), Sema Aslan Demir (2018), İsa Sarı (2019)
Biliş Fiilleri	Nergis Biray (2007), Kuban Seçkin (2018, 2019), Hüseyin Yıldız (2019)
PD Fiilleri	Özen Yaylagül (2011), Savaş Şahin (2013)

Türkiye'deki çalışmalara bakıldığında, mental fiiller, Şahin 2012'de üç kolda ele alınmıştır: *idrak fiilleri* (kognitif fiiller), *duygu fiilleri* ve *algılama fiilleri*. Şahin'in 'algılama fiilleri' olarak Türkçeleştirdiği grup, Yaylagül 2005 ve Kamchybekova 2010'da 'duyu fiilleri' şeklinde adlandırmıştır. Yaylagül 2005'te dört gruplu bir tasnif ileri sürerek ilk üçüne 'açıklama fiilleri' grubunu da dâhil etmiştir: *duyu fiilleri*, *duygu fiilleri*, *anı ve uslamlama fiilleri*, *açıklama fiilleri* (Yıldız 2016: 64-65).

Tablo 1. EUMF'de Uygulanan Mental Fiiller Tasnifi

BİLİŞ FİİLLERİ
Düşünme, Anlama, Araştırma-İnceleme, Analiz, Bilinç [<i>Bilinç Açıklığı</i> , <i>Bilinç Kaybı</i>], Bellek [<i>Akılda Tutma</i> , <i>Hatırlama</i> , <i>Unutma</i>], Dikkat, Öğrenme, Şüphe, Hayal, Başarı [<i>Tamamlama</i> , <i>Olgunlaşma</i> , <i>İyileşme</i> , <i>Güzelleşme</i> , <i>Güçlenme</i> , <i>Yönetme</i> , <i>Zenginleşme</i> , <i>İcra</i> , <i>Kazanma</i> , <i>Azim-Gayret</i> , <i>Hırs</i> , <i>Üstünlük</i>], İletişim [<i>Sözlü Temas</i> (Konuşma, Söyleme, Bildirme, Anlatma, Ezber, Şikayet, Sorma), <i>Ses Çıkarma</i> , <i>Tartışma</i> (Söyleşme, İtiraz, Münakaşa, Müzakere), <i>Övgü</i> , <i>Açıklama-İtiraf</i> , <i>Öğüt</i> , <i>İstek</i> , <i>Kandırma</i> , <i>Şarkı Söyleme</i> , <i>Emir</i> , <i>Ant</i> , <i>Kınama</i> , <i>Hakaret</i> , <i>Kutlama</i> , <i>Kabul</i> , <i>Alay</i> , <i>İltifat</i>], <i>İnanç</i> [<i>İnanma</i> , <i>Dua</i> , <i>Beddua</i> , <i>Büyü</i> , <i>Güven</i>], <i>Saygı</i> , <i>Karar</i> , <i>Değer</i> , <i>Sabır</i> , <i>Niyet</i>].
PSİKOLOJİK DURUM FİİLLERİ
Anlık Tepki Bildiren [<i>Öfke</i> , <i>Şaşkınlık</i> , <i>Korku</i> , <i>Heyecan</i> , <i>Tahrik</i> , <i>Utanma</i> , <i>Panik</i>], Süreç İçinde Gelişen [<i>Olumlu PD</i> (Sevgi, Huzur, Merhamet, Zevk-Keyif, Arzu, İyilik, Memnuniyet, Neşe, Cesaret, Tatmin), <i>Olumsuz PD</i> (Nefret, Üzüntü, Kaygı, Acı, Sıkıntı, Rahatsızlık, Tehlike, Mutsuzluk, Kıskançlık, Üşengeçlik, Pişmanlık, Kötüleşme, Umutsuzluk, Usanç, Can Sıkıntısı, Başarısızlık //Kaybetme, Zorluk, Zayıflık, Azalma, Yorgunluk//), [<i>Nötr PD</i> (Kibir, Kararsızlık).
ALGI FİİLLERİ
Göz [<i>Görme</i> , <i>Görünme</i> , <i>Bakma</i> , <i>Gözlem</i> , <i>Gözetme</i> , <i>Gösterme</i>], Kulak [<i>İşitme</i> , <i>Dinleme</i>], Tat, Burun [<i>Kokma</i> , <i>Koklama</i>], Temas [<i>Dokunma</i> , <i>Sarma</i> , <i>Tutma</i> , <i>Vurma</i>], Denge.

Eski Uygurcada binden fazla mental fiil bulunmaktadır. Bu fiiller, üç ana grup altında, gerektiğinde daha alt dallara da ayrılarak tasnif edilebilmektedir. Ana tasnif, sırasıyla *biliş fiilleri*, *psikolojik durum fiilleri* ve *algı fiilleri* şeklindedir (Yıldız 2016: 71¹).

Eski Uygurcadaki mental fiiller, öncelikle üç ana grup altında; sonrasında ise fiillerin taşıdığı kavram alanına göre alt gruplarda sınıflandırılabilir. Ayrıca bunların yanı sıra kavramlar arası ilişkiler sonucu bazı mental fiiller, kategoriler arası

¹Çalışmada makale hacmini aşmamak için fiillerin geçtiği eserler belirtilmemiş, madde numaralandırmaları da çıkarılmıştır. İlgili fiillerin kaynaklarına ve madde numaralandırmalarına ulaşmak için teze (Yıldız 2016) müracaat edilmelidir.

geçişlerle birden fazla ana ya da alt gruplar içinde değerlendirilebilmektedir. Bu durum; mental fiillerden bazılarının hem biliş hem de algı bildirebildiği, biliş bildiren fiillerin aynı zamanda psikolojik durum da bildirebildiği, psikolojik durum bildiren fiiller arasından bazılarının ayrıca algı bildirimini de taşıdığı ve kimi mental fiillerin de her üç kategoride temsil edilebildiği, verilerden anlaşılmaktadır.

Bu çalışmada, Eski Uygurca kaynaklardan hareketle oluşturulan ve Yıldız 2016'da esas alınan Eski Uygurca Veri Tabanı (EUFV²)'den hareketle, Eski Uygurca mental fiillerin semantik düzlemde birden fazla ana grup ve alt sınıflara geçişleri incelenecektir.

2. AYNI KATEGORİNİN ALT KATEGORİLERİ ARASINDAKİ MENTAL FİİL GEÇİŞLERİ

2.1. Biliş Fiilleri Arası Geçişler

EUFV'de toplam 533 veri 'biliş fiilleri' kategorisinde değerlendirilmiştir. EUFV'de tespit edilen biliş fiillerinin bir kısmının birden fazla alt sınıfa dâhil olduğu görülmektedir. Eski Uygurcadaki biliş fiillerinde birden fazla alt sınıfta bulunan fiiller şunlardır:

- aç-* 'açıklamak' ÇÖZÜMLEME, İLETİŞİM/AÇIKLAMA-İTİRAF
açın- 'itiraf etmek, açıklamak' ÇÖZÜMLEME, İLETİŞİM/AÇIKLAMA-İTİRAF ; 'saygı duymak' SAYGI
adır- 'açıklamak, ayırmak, fark etmek' ÇÖZÜMLEME, İLETİŞİM/AÇIKLAMA-İTİRAF
adırtla- 'araştırmak, muayene etmek, kontrol etmek' ARAŞTIRMA-İNCELEME; 'ayırmak, ayırtlamak, analiz etmek' ÇÖZÜMLEME
adkan- 'algılamak, kavramak' ANLAMA, 'düşüncede kurmak, yanlış tasavvur etmek, uydurmak' DÜŞÜNME
agızlan- 'anlatmak' İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/ANLATMA; 'konuşmak' İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/KONUŞMA; 'söylenmek' İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/SÖYLEME
agzan- 'ezbere okumak' İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/EZBER, 'konuşmak' İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/KONUŞMA, 'okumak, ezbere okumak' BELLEK/AKILDA TUTMA, 'söylemek' İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/SÖYLEME
al- 'anlamak, kavramak' Anlama, 'araştırmak' ARAŞTIRMA-İNCELEME, 'kazanmak, sahiplenmek', BAŞARI/KAZANMA
alka- '(tanrıya dua) etmek, (kehanette) bulunmak' İNANÇ/DUA, alka- 'övmek, methetmek' İLETİŞİM/ÖVGÜ
alkan- 'lanet etmek, beddua etmek' İNANÇ/BEDDUA, 'övülmek, ünlenmek; övmek, methetmek' İLETİŞİM/ÖVGÜ
antık- 'inanmak, güvenmek' İNANÇ/İNANMA, 'yemin etmek' İLETİŞİM/ANT

² Yıldız 2016'nın veri tabanını oluşturan EUFV'de 70 civarında çalışmadan derlenen, tekrarlı 30.000'e yakın veri bulunmaktadır. Bu veriler çalışmaların kaynak dildeki anlamlarıyla ve farklı transkripsiyon tercihleriyle olduğu gibi işlenmiş EUFV'nin madde başında ise tek bir biçim tercih edilmiştir.

- artat-* 'baştan çıkarmak, kandırmak' İLETİŞİM/KANDIRMA, 'bırakıp gitmek, dikkat etmemek, terk etmek, vazgeçmek, hiçe saymak' DİKKAT
- ädik-* 'başarmak, meydana getirmek' BAŞARI/KAZANMA, 'saygı gösterilmek, dikkat edilmek' DİKKAT, SAYGI
- älvir-* 'delirmek, delirmiş olmak' BİLİNÇ/BİLİNÇ KAYBI, 'karıştırmamak' BİLİNÇ/BİLİNÇ AÇIKLIĞI
- ämğän-* 'tahammül etmek, dayanmak' SABIR, 'zahmet çekmek, çalışmak, çabalamak, yorulmak' BAŞARI/AZİM-GAYRET
- ärigläs-* 'birbirini uyarmak, birbirine danışmak' İLETİŞİM/TARTIŞMA/MÜZAKERE, 'birbirini uyarmak, birbirine danışmak' İLETİŞİM/ÖĞÜT
- ärksin-* 'güçlenmek, kuvvetlenmek' BAŞARI/GÜÇLENME, 'hükmetmek, iktidarı ele geçirmek' BAŞARI/YÖNETME
- äştür-* 'algılamak, almak, farkına varmak' ANLAMA, 'anlatmak' İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/ANLATMA, 'bildirmek' İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/BİLDİRME
- ata-* 'anmak, adını söylemek' İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/SÖYLEME, 'ezberden söylemek' İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/EZBER, *ata-* 'okumak, ezberden söylemek' BELLEK/AKILDA TUTMA
- ay-* 'konuşmak' İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/KONUŞMA, 'söylemek, demek' İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/SÖYLEME, 'anlatmak' İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/ANLATMA, 'düzenlemek, yönetmek' BAŞARI/YÖNETME, 'emretmek, buyurmak' İLETİŞİM/EMİR, 'fala bakmak, kehanette bulunmak, (bir olayı) önceden görüp söylemek' İNANÇ/BÜYÜ, 'haber vermek' İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/BİLDİRME
- aya-* 'saygı duymak, hürmet etmek' SAYGI, 'söylemek, demek' İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/SÖYLEME
- ayt-* 'haber vermek' İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/BİLDİRME, 'sormak' İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/SORMA, 'söylemek, demek' İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/SÖYLEME
- azlan-* 'hırslanmak' BAŞARI/HIRS, 'ısrarla istemek, arzulamak' İLETİŞİM/İSTEK, 'yanılmak, hata etmek' ÇÖZÜMLEME
- bışrun-* 'olgunlaşmak' BAŞARI/OLGUNLAŞMA, 'öğrenmek, talim etmek' ÖĞRENME
- bışrunul-* 'olgunlaşmak, öğrenmek' BAŞARI/OLGUNLAŞMA, ÖĞRENME
- bilin-* 'açığa vurmak, itiraf etmek' İLETİŞİM/AÇIKLAMA-İTİRAF, 'anlamak, kavramak, bilinmek' ANLAMA
- bögün-* 'düşünmek, kavramak, algılamak, anlamak' DÜŞÜNME, 'tanımak, teşhis etmek, farkına varmak' ÇÖZÜMLEME
- büt-* 'inanmak' İNANÇ/İNANMA, 'tamamlamak' BAŞARI/TAMAMLAMA
- çaşur-* 'iftira atmak' İLETİŞİM/KANDIRMA, 'ihbar etmek, gammazlamak' İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/BİLDİRME
- çıñar-* 'araştırmak, derinden düşünmek, incelemek' ARAŞTIRMA-İNCELEME, 'derinden düşünmek' DÜŞÜNME, *çıñar-* 'dikkat etmek (???)' DİKKAT
- elän-* 'hükümdar olmak, saltanat sürmek' BAŞARI/YÖNETME, 'yönlendirmek' BAŞARI/YÖNETME

- ir-* 'karşı gelmek, direnmek' İLETİŞİM/TARTIŞMA/İTİRAZ, 'yermek, kötölemek' İLETİŞİM/HAKARET
- istâ-* 'aramak' ARAŞTIRMA-İNCELEME, 'istemek, aramak, arzu etmek' İLETİŞİM/İSTEK
- istât-* 'aratmak, incelemek' ARAŞTIRMA-İNCELEME, 'istemek, aramak, arzu etmek' İLETİŞİM/İSTEK
- kâdi-* 'olgunlaşmak, yetişmek' ÖĞRENME, 'olgunlaşmak, yetişmek' BAŞARI/OLGUNLAŞMA
- katıgla-* 'gayret etmek, çabalamak, çalışmak' BAŞARI/AZİM-GAYRET, 'gayret etmek, çabalamak, çalışmak' ÖĞRENME
- katıgılan-* 'gayret göstermek, ceht etmek' BAŞARI/AZİM-GAYRET, 'gayret göstermek' ÖĞRENME, 'katlanmak, tahammül etmek, gayret etmek, uğraşmak' SABİR
- katlan-* 'katlanmak, dayanmak, gayret etmek' SABİR, 'katlanmak, dayanmak, gayret etmek' BAŞARI/AZİM-GAYRET
- kım-* 'arzu etmek, istemek' İLETİŞİM/İSTEK, 'mağlup etmek, yok etmek' BAŞARI/KAZANMA
- kıvad-* 'kutlamak, hürmet etmek' İLETİŞİM/KUTLAMA, 'kutlamak, hürmet etmek' SAYGI
- kolula-* 'düşünmek, derin düşünmek, gözlemlemek, araştırmak' DÜŞÜNME, 'gözlemlemek, araştırmak' ARAŞTIRMA-İNCELEME, 'mülahaza etmek' İLETİŞİM/TARTIŞMA/MÜZAKERE, 'yemin etmek' İLETİŞİM/ANT
- könülgâr-* 'dikkat göstermek' DİKKAT, 'düşünmek' DÜŞÜNME
- okı-* 'okumak, ezberden söylemek' BELLEK/AKILDA TUTMA, 'okumak, ezberden söylemek' ÖĞRENME, 'okumak, ezberden söylemek' İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/EZBER
- ö-* 'düşünmek, hatırlamak' DÜŞÜNME, 'hatırlamak' BELLEK/HATIRLAMA
- ög-* 'düşünmek' DÜŞÜNME, 'övmek, methetmek' İLETİŞİM/ÖVGÜ
- öt-* 'düşündürmek' DÜŞÜNME, 'ötmek' İLETİŞİM/SES ÇIKARMA
- ötgür-* 'açıklamak, kavramak, hulul etmek, (zihin bakımından) nüfuz etmek' ÇÖZÜMLEME, 'kavramak, hulul etmek, (zihin bakımından) nüfuz etmek' ANLAMA
- ötgürüş-* 'anlatmak, hikâye söylemek', ÇÖZÜMLEME, 'anlatmak, hikâye söylemek' İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/ANLATMA
- sa-* 'düşünmek' DÜŞÜNME, 'söylemek' İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/SÖYLEME
- san-* 'düşünmek' DÜŞÜNME, 'sayılmak' SAYGI
- sarıt kıl-* 'okumak, ezberden okumak' BELLEK/AKILDA TUTMA, 'okumak, ezberden okumak' İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/EZBER
- sözlü-* 'söylemek' İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/SÖYLEME, 'konuşmak', İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/KONUŞMA
- takşur-* 'ezberden okumak' BELLEK/AKILDA TUTMA, İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/EZBER
- tâñlü-* 'değerlendirmek, karşılaştırmak, ölçmek, hesaplamak, eleştirmek' ÇÖZÜMLEME, 'düşünmek, akılda tutmak' DÜŞÜNME
- tâñlân-* 'düşünmek' DÜŞÜNME, 'hazır hâle gelmek, tahmin edilmek, ölçülmek' ÇÖZÜMLEME
- tuyun-* 'anlamak, kavramak' ANLAMA, 'aydınlanmak, vakıf olmak' ÖĞRENME
- tuyuz-* 'anlatmak' İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/ANLATMA, 'duyurmak, anlatmak, bildirmek' İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/BİLDİRME

- tüşütlän-* 'düşünmek, hayal etmek, mülahaza etmek' DÜŞÜNME, 'hayal etmek, mülahaza etmek' HAYAL
- tüşütlänil-* 'düşünmek, hayal etmek, mülahaza etmek' DÜŞÜNME, 'hayal kurmak, düşünmek' HAYAL
- uk-* 'anlamak, bilmek' ANLAMA, 'öğrenmek' ÖĞRENME
- ukıt-* 'açıklamak' ÇÖZÜMLEME, İLETİŞİM/AÇIKLAMA-İTİRAF; 'anlatmak, açıklamak, bildirmek' ANLAMA, 'anlatmak', İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/ANLATMA, 'bildirmek' İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/BİLDİRME, 'öğrenmek' ÖĞRENME
- ukıtıl-* 'açıklamak, anlatmak' ÇÖZÜMLEME, 'açıklanmak' İLETİŞİM/AÇIKLAMA-İTİRAF, 'anlatılmak, açıklanmak, bildirilmek' ANLAMA
- uktur-* 'anlatmak, açıklamak' İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/ANLATMA, 'bildirmek' İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/BİLDİRME
- ukul-* 'anlaşılmaq' ANLAMA, 'anlaşılmak' ÇÖZÜMLEME
- ukun-* 'anlamak, kani olmak' ANLAMA, 'anlamak, kani olmak' ÇÖZÜMLEME
- ukun-* 'itiraf etmek, kabul etmek' ANLAMA, İLETİŞİM/AÇIKLAMA-İTİRAF, İLETİŞİM/KABUL
- yarlıgka-* 'söylemek, buyurmak, düşünmek' DÜŞÜNME, 'söylemek' İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/SÖYLEME, *yarlıka-* 'buyurmak, açıklamak' İLETİŞİM/EMİR
- yeğäd-* 'iyileşmek, iyi duruma gelmek' BAŞARI/İYİLEŞME, 'üstün olmak' BAŞARI/ÜSTÜNLÜK

2.2. PD Fiilleri Arası Geçişler

EUFV'de toplam 419 veri 'psikolojik durum fiilleri' kategorisinde değerlendirilmiştir. EUFV'de tespit edilen PD fiillerinin bir kısmının birden fazla alt sınıfa dâhil olduğu görülmektedir. PD fiillerinde birden fazla alt sınıfta bulunan fiiller üç grupta incelenebilir:

a. Her iki alt grup da anlık tepki bildiren PD fiillerinden oluşanlar

- äñ-* 'dehşete düşmek, korkmak, şaşırmaq' ANLIK TEPKİ/ŞAŞIRMA, ANLIK TEPKİ/KORKU
- ayın-* 'korkmak, ürkmek, çekinmek' ANLIK TEPKİ/KORKU, 'utanmak, alçakgönüllü olmak' ANLIK TEPKİ/UTANMA
- äymän-* 'korkmak, çekinmek, ürkmek' ANLIK TEPKİ/KORKU, 'utanmak' ANLIK TEPKİ/UTANMA

b. Her iki alt grup da süreç içinde gelişen PD fiillerinden oluşanlar

- açı-* 'merhamet etmek, acımak' SÜREÇ/OLUMLU/MERHAMET, 'üzmek, acı vermek' SÜREÇ/OLUMSUZ/ÜZÜNTÜ
- açın-* 'acınmak, acınılmak' SÜREÇ/OLUMLU/MERHAMET, 'bakmak, korumak, özen göstermek, bakımını üstlenmek' SÜREÇ/OLUMLU/MERHAMET
- açıt-* 'acı vermek, üzüntü vermek, kederlendirmek' SÜREÇ/OLUMSUZ/ÜZÜNTÜ, 'acıtmak, acıya neden olmak, acı duyurmak, gönül kırmak' SÜREÇ/OLUMSUZ/SIKINTI
- ağrı-* 'ağrılamak, sızlamak' SÜREÇ/OLUMSUZ/ACI, 'üzmek, acı vermek' SÜREÇ/OLUMSUZ/ÜZÜNTÜ

agrı- 'üzülmek, endişelenmek' SÜREÇ/OLUMSUZ/ÜZÜNTÜ, SÜREÇ/OLUMSUZ/KAYGI
agrın- 'acıandırmak, merhamet uyandırmak' SÜREÇ/OLUMLU/MERHAMET, 'ağrımak, sızlanmak' SÜREÇ/OLUMSUZ/ACI
alkın- 'azalmak, mahvolmak, bitmek' SÜREÇ/OLUMSUZ/BAŞARISIZLIK/AZALMA, 'kaybettirmek, bitirtmek' SÜREÇ/OLUMSUZ/BAŞARISIZLIK/ZAYIFLIK, 'mahvolmak, azalmak, bitmek, tükenmek, yok olmak' SÜREÇ/OLUMSUZ/BAŞARISIZLIK/ZAYIFLIK
alpırka- 'kendini yiğit saymak' SÜREÇ/OLUMLU/CESARET, 'ağır bulmak, zor bulmak' SÜREÇ/OLUMSUZ/BAŞARISIZLIK/ZORLUK
alpırkan- 'kahraman gibi davranmak' SÜREÇ/OLUMLU/CESARET, 'zorsunmak, yüksünmek' SÜREÇ/OLUMSUZ/BAŞARISIZLIK/ZORLUK
amran- 'arzulamak, ihtiraslı olmak' SÜREÇ/OLUMLU/ARZU, 'sevilmek, sevinmek' SÜREÇ/OLUMLU/SEVGİ
amrıl- 'azalmak, kaybolmak, görünmez olmak' SÜREÇ/OLUMSUZ/BAŞARISIZLIK/KAYBETME, SÜREÇ/OLUMSUZ/BAŞARISIZLIK/AZALMA, 'huzurlu olmak, rahatlamak, sakinleşmek' SÜREÇ/OLUMLU/HUZUR, 'sevilmek' SÜREÇ/OLUMLU/SEVGİ
amriltur- 'sevilmek' SÜREÇ/OLUMLU/SEVGİ, 'teskin etmek' SÜREÇ/OLUMLU/HUZUR
ärin- 'yorgun olmak, tembelleşmek, üşenmek, erinmek' SÜREÇ/OLUMSUZ/ÜŞENGEÇLİK, SÜREÇ/OLUMSUZ/BAŞARISIZLIK/YORGUNLUK
arta- 'berbat etmek' SÜREÇ/OLUMSUZ/KÖTÜLEŞME, 'terk etmek, yıkılmasına neden olmak' SÜREÇ/OLUMSUZ/BAŞARISIZLIK/ZAYIFLIK, 'yıklmak, zayıflamak, zarar görmek, tahrip edilmek' SÜREÇ/OLUMSUZ/BAŞARISIZLIK/ZAYIFLIK
ärtür- 'kaybolmak, yok edilmek, ortadan kaldırılmak' SÜREÇ/OLUMSUZ/BAŞARISIZLIK/KAYBETME, 'tadını çıkarmak' SÜREÇ/OLUMLU/ZEVK-KEYİF
aşa- 'sevincin tadını çıkarmak, zevk almak, mutlu olmak' SÜREÇ/OLUMLU/SEVGİ, 'yemek, beslemek' SÜREÇ/OLUMLU/TATMİN, 'zevk almak' SÜREÇ/OLUMLU/ZEVK-KEYİF
azlan- 'ısrarla istemek, arzulamak' SÜREÇ/OLUMLU/ARZU, 'kiskanmak' SÜREÇ/OLUMSUZ/KISKANÇLIK
busan- 'endişe etmek' SÜREÇ/OLUMSUZ/KAYGI, 'sıklmak' SÜREÇ/OLUMSUZ/SIKINTI, 'umutsuzluğa düşmek' SÜREÇ/OLUMSUZ/UMUTSUZLUK, 'üzülmek, kederlenmek' SÜREÇ/OLUMSUZ/ÜZÜNTÜ
busu- 'sıklmak' SÜREÇ/OLUMSUZ/CAN SIKINTISI, SÜREÇ/OLUMSUZ/SIKINTI
ençsirä- 'huzursuz etmek, endişelenmek' SÜREÇ/OLUMSUZ/KAYGI, 'rahatsız etmek' SÜREÇ/OLUMSUZ/RAHATSIZLIK
erinçkät- 'pişman olmak, üzüntü duymak' SÜREÇ/OLUMSUZ/ÜZÜNTÜ, SÜREÇ/OLUMSUZ/PIŞMANLIK
erinçlä- 'acımak, merhamet etmek' SÜREÇ/OLUMLU/MERHAMET, 'bedbaht, mutsuz olmak' SÜREÇ/OLUMSUZ/MUTSUZLUK
igidil- 'beslenilmek, bakılmak' SÜREÇ/OLUMLU/TATMİN, 'beslenmek, büyütülmek' SÜREÇ/OLUMLU/TATMİN
kadgur- 'kaygılanmak, kederlenmek' SÜREÇ/OLUMSUZ/ÜZÜNTÜ, SÜREÇ/OLUMSUZ/KAYGI
kalanur- 'sevinç göstermek' SÜREÇ/OLUMLU/SEVGİ, 'sevinç göstermek, sıçramak' SÜREÇ/OLUMLU/NEŞE

kärgät- ‘kusurlu olmak, eksik kalmak’ SÜREÇ/OLUMLU/ARZU, ‘zarar vermek, zarara uğratmak’ SÜREÇ/OLUMSUZ/TEHLİKE
kızgur- ‘cezalandırmak’ SÜREÇ/OLUMSUZ/ACI, ‘cezalandırmak, işkence ettirmek’ SÜREÇ/OLUMSUZ/NEFRET
korı- ‘korumak’ SÜREÇ/OLUMLU/MERHAMET, ‘zarar vermek’ SÜREÇ/OLUMSUZ/TEHLİKE
könjüllen- ‘istemek, arzu etmek’ SÜREÇ/OLUMLU/ARZU, SÜREÇ/OLUMLU/ARZU
sıklı- ‘acıtmak, işkence etmek’ SÜREÇ/OLUMSUZ/ACI, ‘sıklılamak’ SÜREÇ/OLUMSUZ/CAN SIKINTISI
yeriñü- ‘iğrenmek’ SÜREÇ/OLUMSUZ/NEFRET, ‘üzülmek, duygulanmak’ SÜREÇ/OLUMSUZ/ÜZÜNTÜ

c. Alt gruplardan biri anlık tepki bildiren, diğeri ise süreç içinde gelişen PD fiillerinden oluşanlar

añıt- ‘korkutmak’ ANLIK TEPKİ/KORKU, ‘üzgün olmak’ SÜREÇ/OLUMSUZ/ÜZÜNTÜ
bäliñlä- ‘kederlenmek’ SÜREÇ/OLUMSUZ/ÜZÜNTÜ, ‘korkmak, irkilmek’ ANLIK TEPKİ/KORKU, ‘şaşırmak, afallamak, korkmak’ ANLIK TEPKİ/ŞAŞIRMA
bulğa- ‘kafası karışmak, yanılmak’ ANLIK TEPKİ/ŞAŞIRMA, ‘öfkelenmek, kızdırmak, üzme’ ANLIK TEPKİ/ÖFKE, ‘rahatsız etmek’ SÜREÇ/OLUMSUZ/RAHATSIZLIK, ‘aklı karışmak, şaşırmak’ ANLIK TEPKİ/ŞAŞIRMA, ‘kızmak, hiddetlenmek’ ANLIK TEPKİ/ÖFKE
buş- ‘incitmek, canını acıtmak’ SÜREÇ/OLUMSUZ/ACI, ‘şaşırmak’ ANLIK TEPKİ/ŞAŞIRMA, ‘tedirgin olmak’ SÜREÇ/OLUMSUZ/KAYGI, ‘yakınlık duymak, yakınlık beslemek’ SÜREÇ/OLUMLU/SEVGİ, ‘sinirlenmek, öfkelenmek, kızmak’ ANLIK TEPKİ/ÖFKE, ‘üzülmek’ SÜREÇ/OLUMSUZ/ÜZÜNTÜ
buşrul- ‘canı acıtılmak, işkence edilmek’ SÜREÇ/OLUMSUZ/ACI, ‘kederlenmek’ SÜREÇ/OLUMSUZ/SIKINTI, ‘öfkelenmek, kızdırmak’ ANLIK TEPKİ/ÖFKE, ‘üzülmek’ SÜREÇ/OLUMSUZ/ÜZÜNTÜ
buşur- ‘öfkelenmek, kızdırmak’ ANLIK TEPKİ/ÖFKE, ‘üzülmek’ SÜREÇ/OLUMSUZ/ÜZÜNTÜ
çol- ‘ızdırıp çekmek, sıkıntı çekmek; işkence olmak’ SÜREÇ/OLUMSUZ/SIKINTI, ‘öfkelenmek ???’ ANLIK TEPKİ/ÖFKE
ençsirät- ‘rahatsız ettirmek’ SÜREÇ/OLUMSUZ/RAHATSIZLIK, ‘telaşa düşürmek, endişelendirmek’ ANLIK TEPKİ/PANİK, SÜREÇ/OLUMSUZ/KAYGI
ıçan- ‘dikkat etmek, çekinmek, kaçınmak, kaygılanmak’ ANLIK TEPKİ/KORKU, SÜREÇ/OLUMSUZ/KAYGI
irin- ‘kızmak, öfkelenmek; mutsuz olmak’ ANLIK TEPKİ/ÖFKE, ‘mutsuz olmak, bedbaht olmak’ SÜREÇ/OLUMSUZ/MUTSUZLUK
kakiş- ‘endişelendirmek, telaşa düşürmek’ ANLIK TEPKİ/PANİK, SÜREÇ/OLUMSUZ/KAYGI
kakit- ‘endişelendirmek, telaşa düşürmek’ ANLIK TEPKİ/PANİK, SÜREÇ/OLUMSUZ/KAYGI
käkrä- ‘kızmak, öfkelenmek’ ANLIK TEPKİ/ÖFKE, ‘nefret etmek, tiksirmek’ SÜREÇ/OLUMSUZ/NEFRET
käkräş- ‘kızmak, öfkelenmek’ ANLIK TEPKİ/ÖFKE, ‘nefret etmek, tiksirmek’ SÜREÇ/OLUMSUZ/NEFRET

käkşür- 'kızmak, öfkelenmek' ANLIK TEPKİ/ÖFKE, 'nefret etmek, nefretlemek' SÜREÇ/OLUMSUZ/NEFRET

örlät- 'kızdırmak' ANLIK TEPKİ/ÖFKE, 'rahatsız etmek' SÜREÇ/OLUMSUZ/RAHATSIZLIK

2.3. Algı Fiilleri Arası Geçişler

EUFV'de toplam 265 veri 'algı fiilleri' kategorisinde değerlendirilmiştir. EUFV'de tespit edilen algı fiillerinin bir kısmının birden fazla alt sınıfa dâhil olduğu görülmektedir. Algı fiillerinde birden fazla alt sınıfta bulunan fiiller şunlardır:

açım- 'bakmak, gözetmek' GÖZ/BAKMA, GÖZ/GÖZETME

tın- 'duymak, dinlemek, işitmek' KULAK/İŞİTME, KULAK/DİNLEME

yıdla- 'koklamak, kokmak' BURUN/KOKMA, BURUN/KOKLAMA

3. FARKLI KATEGORİLER ARASI MENTAL FİİL GEÇİŞLERİ

EUFV'den tespit edilen fiillerin bir kısmının biliş, psikolojik durum ve algı fiillerinden en az ikisinde bazılarında her üçünde de temsil edildiği görülmektedir. Bu durum, mental fiiller arası geçişleri göstermesi bakımından önemlidir.

Bazı fiillerin birden fazla ana ya da alt grupta yer aldığı söylenebilir. EUFV'de tespit edilen mental fiillerin bir kısmının bir ana grup altında fakat birden fazla alt sınıfa dâhil olduğu da görülmektedir. Ancak burada yapılacak bir diğer tespit, bazı fiillerin *farklı ana sınıflara* da dâhil olabileceği hususudur.

Bu durumu, basit bir tasnifle şöyle ortaya koymak mümkündür:

3.1. Biliş ve PD Bildiren Mental Fiiller

Bu kategoride 54 fiil tespit edilmiştir:

açıntur- (< *açı-n-tur-*) 'acındırmak' PD/SÜREÇ/OLUMLU/MERHAMET, (< *aç-(t)n-tur-*) 'itiraf ettirmek' BİLİŞ/İLETİŞİM/AÇIKLAMA-İTİRAF

adın- 'ayık olmak, bilinci açılmak' BİLİŞ/BİLİNÇ/BİLİNÇ AÇIKLIĞI, 'hayret etmek, şaşırma' PD/ANLIK TEPKİ/ŞAŞIRMA

agrın- 'acındırmak, merhamet uyandırmak' PD/SÜREÇ/OLUMLU/MERHAMET, 'ağrılamak, sızlanmak' PD/SÜREÇ/OLUMSUZ/ACI, 'ihtimam etmek, özen vermek' BİLİŞ/DİKKAT

akruşlan- 'dinlenmek, kendine gelmek, kendini toplamak' BİLİŞ/BİLİNÇ/BİLİNÇ AÇIKLIĞI, PD/SÜREÇ/OLUMLU/HUZUR

alpırka- 'kendini yiğit saymak' PD/SÜREÇ/OLUMLU/CESARET, 'ağır bulmak, zor bulmak' PD/SÜREÇ/OLUMSUZ/BAŞARISIZLIK/ZORLUK, 'azimle çalışmak, yorulmadan sebatla çabalamak' BİLİŞ/BAŞARI/AZİM-GAYRET

alpırkan- 'kahraman gibi davranmak' PD/SÜREÇ/OLUMLU/CESARET, 'ısrarla, durmadan çalışmak' BİLİŞ/BAŞARI/AZİM-GAYRET, 'zorsunmak, yüksünmek' PD/SÜREÇ/OLUMSUZ/BAŞARISIZLIK/ZORLUK

- arıt-* 'hatırlamak' BİLİŞ/BELLEK/HATIRLAMA, 'korkutmak' PD/ANLIK TEPKİ/KORKU, 'üzgün olmak' PD/SÜREÇ/OLUMSUZ/ÜZÜNTÜ
- ar-* 'kandırmak, hile yapmak' BİLİŞ/İLETİŞİM/KANDIRMA, 'yorgun olmak' PD/SÜREÇ/OLUMSUZ/BAŞARISIZLIK/YORGUNLUK
- arıla-* 'şefaath etmek' PD/SÜREÇ/OLUMLU/MERHAMET, 'tavsiye etmek, önermek' BİLİŞ/İLETİŞİM/ÖÇÜT
- ayāt-* 'korkutmak, teftiş etmek' PD/ANLIK TEPKİ/KORKU, 'saygı gösterilmek, hürmet ettirmek' BİLİŞ/SAYGI
- ayıglaş-* 'birbirine hakaret etmek' BİLİŞ/İLETİŞİM/HAKARET, 'birbirini kötülemek' PD/SÜREÇ/OLUMSUZ/KÖTÜLEŞME
- ayıt-* 'rica etmek, istemek' BİLİŞ/İLETİŞİM/İSTEK, PD/SÜREÇ/OLUMLU/ARZU
- azlan-* 'hırslanmak' BİLİŞ/BAŞARI/HIRS, 'ısrarla istemek, arzulamak' BİLİŞ/İLETİŞİM/İSTEK, PD/SÜREÇ/OLUMLU/ARZU, 'kıskanmak' PD/SÜREÇ/OLUMSUZ/KISKANÇLIK, 'yanılmak, hata etmek' BİLİŞ/ÇÖZÜMLEME
- ädgükär-* 'güzelleştirmek' BİLİŞ/BAŞARI/GÜZELLEŞME, PD/SÜREÇ/OLUMLU/İYİLİK
- älvir-* 'aklı karışmak, şaşırarak' PD/ANLIK TEPKİ/ŞAŞIRMA, 'delirmek, delirmiş olmak' BİLİŞ/BİLİNÇ/BİLİNÇ KAYBI, 'karıştırmamak' BİLİŞ/BİLİNÇ/BİLİNÇ AÇIKLIĞI
- ämgän-* 'acı vermek, eziyet etmek, sıkıntı vermek' PD/SÜREÇ/OLUMSUZ/SIKINTI, 'tahammül etmek, dayanmak' BİLİŞ/SABIR, 'zahmet çekmek, çalışmak, çabalamak, yorulmak' BİLİŞ/BAŞARI/AZİM-GAYRET
- ämgät-* 'acı çektirmek, eziyet etmek, ızdırap vermek' PD/SÜREÇ/OLUMSUZ/SIKINTI, 'zahmet çekmek, gayret etmek' BİLİŞ/BAŞARI/AZİM-GAYRET
- ärlä-* 'güçlü olmak' BİLİŞ/BAŞARI/GÜÇLENME, 'mertçe davranmak, cesur olmak' PD/SÜREÇ/OLUMLU/CESARET
- ävür-* 'sevap tevcih etmek' PD/SÜREÇ/OLUMLU/İYİLİK, 'yardım aramak' BİLİŞ/İLETİŞİM/İSTEK
- bışrun-* 'meditasyon yapmak' PD/SÜREÇ/OLUMLU/HUZUR, 'olgunlaşmak' BİLİŞ/BAŞARI/OLGUNLAŞMA, 'öğrenmek, talim etmek' BİLİŞ/ÖĞRENME
- boşug kol-* 'izin istemek' BİLİŞ/İLETİŞİM/İSTEK, PD/SÜREÇ/OLUMLU/ARZU
- boşun-* 'bağışlanmak, özgür bırakılmak, affedilmek' PD/SÜREÇ/OLUMLU/MERHAMET, 'tövbe etmek, kusurunu açıklamak' BİLİŞ/İLETİŞİM/AÇIKLAMA-İTİRAF
- çmla-* 'doğru söylemek, doğru davranmak' BİLİŞ/İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/SÖYLEME, 'doğru söylemek, doğru davranmak' PD/SÜREÇ/OLUMLU/İYİLİK
- eltin-* 'kendisi için bir şey istemek' BİLİŞ/İLETİŞİM/İSTEK, 'kendisi için bir şey istemek' PD/SÜREÇ/OLUMLU/ARZU
- erınçkät-* 'anımsatmak, hatırlatmak, hissettirmek' BİLİŞ/BELLEK/HATIRLAMA, 'pişman olmak üzölmek' PD/SÜREÇ/OLUMLU/MERHAMET, 'pişman olmak, üzüntü duymak' PD/SÜREÇ/OLUMSUZ/ÜZÜNTÜ, PD/SÜREÇ/OLUMSUZ/PIŞMANLIK
- ıçan-* 'dikkat etmek, çekinmek, kaçınmak, kaygılanmak' PD/ANLIK TEPKİ/KORKU, PD/SÜREÇ/OLUMSUZ/KAYGI, 'dikkat etmek' BİLİŞ/DİKKAT
- ıgdülä-* 'beslemek, özenmek' PD/SÜREÇ/OLUMLU/TATMİN, 'itina ve dikkat etmek' BİLİŞ/DİKKAT

- ir-* ‘karşı gelmek, direnmek’ BİLİŞ/İLETİŞİM/TARTIŞMA/İTİRAZ, ‘yermek, kötülemek’ BİLİŞ/İLETİŞİM/HAKARET, ‘yermek, kötülemek’ PD/SÜREÇ/OLUMSUZ/KÖTÜLEŞME
- istâ-* ‘aramak’ BİLİŞ/ARAŞTIRMA-İNCELEME, ‘istemek, aramak, arzu etmek’ BİLİŞ/İLETİŞİM/İSTEK, PD/SÜREÇ/OLUMLU/ARZU
- istât-* ‘aratmak, incelemek’ BİLİŞ/ARAŞTIRMA-İNCELEME, ‘istemek, aramak, arzu etmek’ BİLİŞ/İLETİŞİM/İSTEK, ‘istemek, aramak, incelemek’ PD/SÜREÇ/OLUMLU/ARZU
- kan-* ‘kanmak, doymak, tatmin olmak’ BİLİŞ/İLETİŞİM/KANDIRMA, PD/SÜREÇ/OLUMLU/TATMİN
- karga-* ‘beddua etmek, lanetlemek’ BİLİŞ/İNANÇ/BEDDUA, ‘hor görmek’ PD/SÜREÇ/OLUMSUZ/NEFRET
- kârgâ-* ‘gerekmek, lüzumlu olmak’ BİLİŞ/İLETİŞİM/İSTEK, ‘gerekmek’ PD/SÜREÇ/OLUMLU/ARZU
- kârgâklâ-* ‘lazım olmak’ BİLİŞ/İLETİŞİM/İSTEK, PD/SÜREÇ/OLUMLU/ARZU
- kârgâklât-* ‘gerekli hâle getirmek’ BİLİŞ/İLETİŞİM/İSTEK, PD/SÜREÇ/OLUMLU/ARZU
- kârgât-* ‘kusurlu olmak, eksik kalmak’ BİLİŞ/İLETİŞİM/İSTEK, PD/SÜREÇ/OLUMLU/ARZU, ‘zarar vermek, zarara uğratmak’ PD/SÜREÇ/OLUMSUZ/TEHLİKE
- kın-* ‘arzu etmek, istemek’ BİLİŞ/İLETİŞİM/İSTEK, PD/SÜREÇ/OLUMLU/ARZU, ‘mağlup etmek, yok etmek’ BİLİŞ/BAŞARI/KAZANMA,
- kına-* ‘cezalandırmak, eziyet etmek’ BİLİŞ/İLETİŞİM/KINAMA, PD/SÜREÇ/OLUMSUZ/ACI
- kol-* ‘dilemek, istemek’ BİLİŞ/İLETİŞİM/İSTEK, PD/SÜREÇ/OLUMLU/ARZU
- kolgur-* ‘yalvarıp yakarmak’ BİLİŞ/İLETİŞİM/İSTEK, PD/SÜREÇ/OLUMLU/ARZU
- koltgula-* ‘dilenmek, istemek’ BİLİŞ/İLETİŞİM/İSTEK, PD/SÜREÇ/OLUMLU/ARZU
- koltur-* ‘istemek’ BİLİŞ/İLETİŞİM/İSTEK, PD/SÜREÇ/OLUMLU/ARZU
- kolun-* ‘istemek’ BİLİŞ/İLETİŞİM/İSTEK, PD/SÜREÇ/OLUMLU/ARZU
- könül örit-* ‘karar vermek’ BİLİŞ/KARAR, ‘korkmak, korku beslemek’ PD/ANLIK TEPKİ/KORKU, ‘zihnini uyandırmak, fark ettirmek’ BİLİŞ/DÜŞÜNME
- könüllân-* ‘istemek, arzu etmek’ PD/SÜREÇ/OLUMLU/ARZU, BİLİŞ/İLETİŞİM/İSTEK
- küsâ-* ‘istemek, arzu etmek’ BİLİŞ/İLETİŞİM/İSTEK, PD/SÜREÇ/OLUMLU/ARZU
- ökün-* ‘itiraf etmek’ BİLİŞ/İLETİŞİM/AÇIKLAMA-İTİRAF, ‘pişman olmak, nedamet etmek’ PD/SÜREÇ/OLUMSUZ/PIŞMANLIK
- ötün-* ‘dilemek, istemek’ BİLİŞ/İLETİŞİM/İSTEK, PD/SÜREÇ/OLUMLU/ARZU
- şaşur-* ‘şaşırmak’ PD/ANLIK TEPKİ/ŞAŞIRMA, ‘yanılmak’ BİLİŞ/ÇÖZÜMLEME
- til-* ‘dilemek’ BİLİŞ/İLETİŞİM/İSTEK, PD/SÜREÇ/OLUMLU/ARZU
- tilâ-* ‘dilemek’ BİLİŞ/İLETİŞİM/İSTEK, PD/SÜREÇ/OLUMLU/ARZU
- tilân-* ‘dilenmek’ BİLİŞ/İLETİŞİM/İSTEK, PD/SÜREÇ/OLUMLU/ARZU
- tiliklâ-* ‘dilemek’ BİLİŞ/İLETİŞİM/İSTEK, PD/SÜREÇ/OLUMLU/ARZU
- yakçirt-* ‘düşünmek, muhakeme etmek’ BİLİŞ/DÜŞÜNME, PD/ANLIK TEPKİ/TAHRİK

3.2. Bilîş ve Algı Bildiren Mental Fiiller

Bu kategoride 11 fiil tespit edilmiştir:

- adkan-* ‘algılamak, kavramak’ BİLİŞ/ANLAMA, ‘bağlanmak, tutulmak’ ALGI/TEMAS/TUTMA, ‘bilinçli olmak’ BİLİŞ/BİLİNÇ/BİLİNÇ AÇIKLIĞI, ‘düşüncede kurmak, yanlış tasavvur etmek, uydurmak’ BİLİŞ/DÜŞÜNME
- âştür-* ‘algılamak, almak, farkına varmak’ BİLİŞ/ANLAMA, ‘anlatmak’ BİLİŞ/İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/ANLATMA, ‘bildirmek’ BİLİŞ/İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/BİLDİRME, ‘iştirmek’ ALGI/KULAK/İŞİTME
- çak-* ‘çakmak, vurmak’ ALGI/TEMAS/VURMA, ‘yapmak, parçalamak, kesmek’ BİLİŞ/BAŞARI/İCRA
- islä-* ‘aramak’ BİLİŞ/ARAŞTIRMA-İNCELEME, ‘koklamak’ ALGI/BURUN/KOKLAMA
- oñar-* ‘bilmek, duymak, anlamak’ BİLİŞ/ANLAMA, ALGI/KULAK/İŞİTME
- sokuş-* ‘incelemek, gözetlemek’ BİLİŞ/ARAŞTIRMA-İNCELEME, ALGI/GÖZ/GÖZLEM, ‘saplanmak, tutuşmak’ ALGI/TEMAS/TUTMA
- titir-* ‘dikkatlice bakmak’ BİLİŞ/DİKKAT, ALGI/GÖZ/BAKMA
- tuyul-* ‘anlamak, aydınlanmak’ BİLİŞ/ANLAMA, ALGI/KULAK/İŞİTME
- tuyun-* ‘anlamak, kavramak’ BİLİŞ/ANLAMA, ALGI/KULAK/İŞİTME
- tuyur-* ‘duyurmak, haberdar etmek’ BİLİŞ/İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/BİLDİRME, ‘duyurmak, haberdar etmek’ ALGI/KULAK/İŞİTME
- tuyuz-* ‘anlatmak’ BİLİŞ/İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/ANLATMA, ‘duyurmak, anlatmak, bildirmek’ BİLİŞ/İLETİŞİM/SÖZLÜ TEMAS/BİLDİRME, ‘duyurmak, anlatmak, bildirmek’ ALGI/KULAK/İŞİTME

3.3. PD ve Algı Bildiren Mental Fiiller

Bu kategoride 9 fiil tespit edilmiştir:

- amrıl-* ‘azalmak, kaybolmak, görünmez olmak’ PD/SÜREÇ/OLUMSUZ/BAŞARISIZLIK/KAYBETME, ‘azalmak, kaybolmak, görünmez olmak’ PD/SÜREÇ/OLUMSUZ/BAŞARISIZLIK/ AZALMA, ‘huzurlu olmak, rahatlamak, sakinleşmek’ PD/SÜREÇ/OLUMLU/HUZUR, ‘kaybolmak, görünmez olmak’ ALGI/GÖZ/GÖRÜNME, ‘sevilmek’ PD/SÜREÇ/OLUMLU/SEVGİ
- arta-* ‘berbat etmek’ PD/SÜREÇ/OLUMSUZ/KÖTÜLEŞME, ‘bozulmak, kokuşmak, çürümek’ ALGI/BURUN/KOKMA, ‘terk etmek, yıkılmasına neden olmak’ PD/SÜREÇ/OLUMSUZ/BAŞARISIZLIK/ZAYIFLIK, ‘yıkılmak, zayıflamak, zarar görmek, tahrip edilmek’ PD/SÜREÇ/OLUMSUZ/BAŞARISIZLIK/ZAYIFLIK
- aşat-* ‘tattırmak, yedirtmek’ ALGI/TATMA, ‘yemek yedirmek, yedirtmek’ PD/SÜREÇ/OLUMLU/TATMİN
- ärtür-* ‘(tadını, zevkini) çıkarmak’ ALGI/TATMA, ‘kaybolmak, yok edilmek, ortadan kaldırılmak’ PD/SÜREÇ/OLUMSUZ/BAŞARISIZLIK/KAYBETME, ‘tadını çıkarmak’ PD/SÜREÇ/OLUMLU/ZEVK-KEYİF
- ıçgın-* ‘kaybetmek, elden çıkarmak’ PD/SÜREÇ/OLUMSUZ/BAŞARISIZLIK/KAYBETME, ‘kaybetmek; ortadan kaybolmak, görünmez olmak’ ALGI/GÖZ/GÖRÜNME
- kabşa-* ‘sallanmak, yerinden oynamak, sendelemek’ ALGI/DENGE, ‘tereddüt etmek’ PD/SÜREÇ/NÖTR/KARARSIZLIK

kädgir- 'korkutmak, ürkütmek, yıldırımak' PD/ANLIK TEPKİ/KORKU, 'sendelemek, tökezlemek, ayağı dolaşmak' ALGI/DENGE
kogşa- 'gevşemek, sarsılmak' ALGI/DENGE, 'zayıflamak, gevşemek' PD/SÜREÇ/OLUMSUZ/BAŞARISIZLIK/ZAYIFLIK
közäd- 'korumak' PD/SÜREÇ/OLUMLU/MERHAMET, 'gözetmek, korumak' ALGI/GÖZ/GÖZETME

3.4. Her Üç Kategoride de Temsil Edilen Mental Fiiller

Bu kategoride 7 fiil tespit edilmiştir:

açın- 'acınmak, acınılmak' PD/SÜREÇ/OLUMLU/MERHAMET, 'bakmak, gözetmek' ALGI/GÖZ/BAKMA, ALGI/GÖZ/GÖZETME, 'bakmak, korumak, özen göstermek, bakımını üstlenmek' PD/SÜREÇ/OLUMLU/MERHAMET, 'saygı duymak' BİLİŞ/SAYGI
al- 'almak, yakalamak, tutmak' ALGI/TEMAS/TUTMA, 'anlamak, kavramak' BİLİŞ/ANLAMA, 'araştırmak' BİLİŞ/ARAŞTIRMA-İNCELEME, 'bir ricayı yerine getirmek, birini memnun etmek' PD/SÜREÇ/OLUMLU/MEMNUNİYET, 'kazanmak, sahiplenmek' BİLİŞ/BAŞARI/KAZANMA
aşa- 'görmek, nail olmak' ALGI/GÖZ/GÖRME, 'kabul etmek, almak, üstlenmek' BİLİŞ/İLETİŞİM/KABUL, 'sevincin tadını çıkarmak, zevk almak, mutlu olmak' PD/SÜREÇ/OLUMLU/SEVGİ, 'yemek, beslemek' PD/SÜREÇ/OLUMLU/TATMİN, 'zevk almak' PD/SÜREÇ/OLUMLU/ZEVK-KEYİF
artat- 'baştan çıkarmak, kandırmak' BİLİŞ/İLETİŞİM/KANDIRMA, 'bırakıp gitmek, dikkat etmemek, terk etmek, vazgeçmek, hiçe saymak' BİLİŞ/DİKKAT, 'bozmak, çürütmek, mahvetmek, kötüleştirmek' PD/SÜREÇ/OLUMSUZ/KÖTÜLEŞME, ALGI/BURUN/KOKMA
bulgan- 'aklı karışmak, şaşımak' PD/ANLIK TEPKİ/ŞAŞIRMA, 'kızmak, hiddetlenmek' PD/ANLIK TEPKİ/ÖFKE, 'sarsılmak' ALGI/DENGE, 'yanılmak' BİLİŞ/ÇÖZÜMLEME
kolula- 'ayrıntısıyla düşünmek, araştırmak, gözlemlemek' ALGI/GÖZ/GÖZLEM, 'düşünmek, derin düşünmek, gözlemlemek, araştırmak' BİLİŞ/DÜŞÜNME, 'gözlemlemek, araştırmak' BİLİŞ/ARAŞTIRMA-İNCELEME, 'meditasyon yapmak' PD/SÜREÇ/OLUMLU/HUZUR, 'mülhaza etmek' BİLİŞ/İLETİŞİM/TARTIŞMA/MÜZAKERE, 'yemin etmek' BİLİŞ/İLETİŞİM/ANT
ogat- 'gözden kaçırmak, kaybolmak' BİLİŞ/DİKKAT, 'gözden kaçırmak, kaybolmak' ALGI/GÖZ/GÖRÜNME, 'şaşımak' PD/ANLIK TEPKİ/ŞAŞIRMA

4. Değerlendirmeler ve Sonuç

Tarafımızdan oluşturulan EUFV temelli hazırlanan 'Eski Uygurca Mental Fiiller' başlıklı tezde toplam 1216 fiil tespit edilmiş ve bu fiiller mental sözcük bakımından değerlendirilmiştir. EUFV'den tespit edilen 1216 verinin dağılımı şu şekildedir:

Tablo 2. Eski Uygurca Mental Fiillerin Dağılımı

MENTAL FİİL GRUBU	VERİ SAYISI	VERİ YÜZDESİ
<i>Biliş Fiilleri</i>	532	% 43,75
<i>Psikolojik Durum Fiilleri</i>	419	% 34,45
<i>Algı Fiilleri</i>	265	% 21,79
TOPLAM	1216	% 100

Tablodan hareketle Eski Uygurcada en sık biliş fiillerine rastlandığı söylenebilir. Mental fiiller arası geçişler incelendiğinde aynı kategorinin alt kategorileri arasında, biliş fiillerinde 68, PD fiillerinde 50 ve algı fiillerinde 3 veriye rastlanmaktadır. Bu durum, kelimelerin asıl anlamlarının yanı sıra, yan ve mecaz anlamlar kazanmasından ileri gelse gerektir. Bununla beraber farklı kategoriler arası geçişler incelendiğinde ise şöyle bir tabloyla karşılaşılır:

Tablo 3. Eski Uygurca mental fiiller arası geçişler

Ana Sınıflar	Sayı	Eski Uygurca Mental Fiiller
Üç Kategori	7	<i>açın-(mak), al-(mak), aşı-(mak), artat-(mak), bulgan-(mak), kolula-(mak), oğat-(mak)</i>
Biliş ve PD	54	<i>açintur-(mak), adın-(mak), agrın-(mak), akruşlan-(mak), alpirka-(mak), alpirkan-(mak), aşı-(mak), ar-(mak), arıla-(mak), ayat-(mak), ayışlaş-(mak), ayıt-(mak), azlan-(mak), ädgükär-(mak), älvir-(mak), ämgän-(mak), ämgät-(mak), ärlä-(mak), ävir-(mak), bışrun-(mak), boşug kol-(mak), boşun-(mak), çınla-(mak), eltin-(mak), erinçkät-(mak), ıçan-(mak), igdülä-(mak), ir-(mak), istä-(mak), istät-(mak), kan-(mak), karga-(mak), kargä-(mak), kargäklä-(mak), kargäklät-(mak), kargät-(mak), kın-(mak), kına-(mak), kol-(mak), kolgur-(mak), koltgula-(mak), koltur-(mak), kolun-(mak), köñül örit-(mak), köñüllän-(mak), küsä-(mak), ökün-(mak), ötün-(mak), şaşur-(mak), til-(mak), tilä-(mak), tilän-(mak), tiliklä-(mak), yakçirt-(mak)</i>
Biliş ve Algı	11	<i>adkan-(mak), äştür-(mak), çak-(mak), islä-(mak), oñar-(mak), sokuş-(mak), titir-(mak), tuyul-(mak), tuyun-(mak), tuyur-(mak), tuyuz-(mak)</i>
PD ve Algı	9	<i>amrıl-(mak), arta-(mak), aşat-(mak), ärtür-(mak), ıçgın-(mak), kabşa-(mak), kädgir-(mak), koğşa-(mak), közäd-(mak)</i>

Eski Uygurcada mental fiiller arası geçişlerin incelendiği bu çalışmada sonuç olarak, Eski Uygurcanın tam ve kapsamlı bir sözlüğü olmadığı için, EUFV kısaltmasıyla anılan bir veri tabanı ve bu veri tabanından hareketle bir bir mental fiil tasnifi oluşturulmuş, EUFV temelinde, *mental fiil* olarak değerlendirilebilecek veriler ayıklanmış, bu veriler, üç ana grup ve çok sayıda alt grup altında tasnif edilmiş (bk. Ek), bu tasnifler sonucunda da Eski Uygurcada mental fiillerin birbirine bağlı diğer ana ve alt gruplar arasında semantik geçişler yapabilen fiiller olduğu tespit edilmiştir.

Eski Uygurca mental fiiller arasındaki bu semantik geçişler, fiillerin soyut anlamlar da içermesi sebebiyle metaforik yollarla olabileceği gibi, fiillerin semantik olarak aynı kaynaktan (*zihin*) beslenmesi yoluyla da ilgili olabilir. Bir örnek olarak, Eski Uygurca *uk-(mak), tuy-(mak)* fiillerinin hem 'işitmek' (ALGI) hem 'anlamak' (BİLİŞ) anlamında kullanılması ile, İngilizce *see* ('görmek') fiilinin de hem 'görmek' (ALGI) hem de 'anlamak' (BİLİŞ) anlamına gelmesi karşılaştırıldığında bu sebeplerin evrensel ipuçları olabileceği düşünülebilir. Bu konulardaki veri listeleme çalışmalarının yanı sıra veri analiz çalışmaları da arttığı takdirde, Eski Uygurcanın hatta genel anlamda Türkçenin *zihin* dünyası biraz daha aydınlatılmış olabilecektir.

KAYNAKÇA

- ACAR, E. (2019), "Codex Cumanicus'ta Bulunan Mental Fiillerin Günümüz Anadolu Ağzlarındaki Kullanımları Üzerine", *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 8(3), 1276-1292.
- ASLAN DEMİR, S. (2018), "Türkçede İşitme Algı Fiilleri ve Metaforik Anlam Genişlemesi", *XIII. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Kitabı (25-28 Eylül 2018, Varşova-Polonya) Bildirileri*, Ankara, 330-336.
- AYAN, E.; TÜRKDİL, Y. (2014), "Anlam Bilimi Açısından Kazak Türkçesinde Görme Duyu Fiilleri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (35), 26-41.
- AYAN, E.; TÜRKDİL, Y. (2015), "Kazak Türkçesinde Dokunma Duyu Fiilleri ve Anlam Zenginliği", *Turkish Studies*, 10 (4), 95-114.
- BAYRAKTAR, Fatma Sibel (2017), "Bulgarca Sözlüğünde Yer Alan Mental Fiiller Üzerine", *XII. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı (25-28 Eylül 2017, Bükreş, Romanya) Bildiri Kitabı*, 458-466.
- BİBER, D.; JOHANSSON, S.; LEECH, G.; CONRAD, S.; FINEGAN, E. (1999), *Grammar of Spoken and Written English*, London: Longman.
- BİRAY, N. (2007), "Kazak Şivesi ve Denizli Ağzında Kök Haldeki Benzer İdrak Fiillerinde Anlam Farklılaşmaları", *Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu (6-8 Eylül 2006). Bildiriler –II*, Denizli, 307-314.
- CROFT, W. (1993), "Case Marking and The Semantics of Mental Verbs", *Semantics and The Lexicon* (Ed.: J.Pustejovsky), Dordrecht: Kluwer Academic, 55-72.
- ERDEM, M. (2004), "Türkmen Türkçesinde Mental Fiillerin İsteme Göre Anlam Değişimleri", *V. Uluslararası Türk Dil Kurultayı Bildirileri*, Ankara, 939-949.
- EVCA = LEVIN, B. (1993), *English Verb Class and Alternations: A Preliminary Investigation*, Chicago: University of Chicago Press.
- GÖKÇE, F. (2014). "Altay Dillerinde Ortak Bir Gramatikal Morfem {Zarf-Fiil Eki/Mastar Eki + GÖR-} Üzerine", *Türkbilgi*, 27, 1-12.
- GÖKÇE, F. (2015), "Kutadgu Bilig'de Kör- "Görmek": Çok Anlamlılık, Metafor ve Gramerleşme", *Türkbilgi*, 29, 59-76.
- HALLIDAY, M. A. K. (2014), *Halliday's Introduction to Functional Grammar*, London-New York: Routledge.
- HİRİK, E. (2017), "Türkiye Türkçesi Duyu Fiillerinde Anlam ve Kelime Sıklığı İlişkisi", *SUTAD*, 41, 53-74.
- HİRİK, E. (2018), *Türkiye Türkçesinde Mental Fiiller*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- HİRİK, E. (2019), "Türkçede Duyu Fiilleri ve Kılınış Arasındaki İlişki", *X. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı* (Edt: Ferruh Ağca, Adem Koç), Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Yayınları, 805-816.
- HİRİK, E.; ÇOLAK, T. (2017), "Türkçe Mental Fiillerde Çok Katmanlılık", *IV. Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Cilt:1, (Edt. Hikmet Koraş), Niğde, 261-268.
- JAECKEL, R.; DOĞANATA ERCİYES, G. (2006), *A dictionary of Turkish verbs: in context and by theme = Örnekl ve Tematik Türkçe Fiiller Sözlüğü*, Washington: Georgetown University Press.
- JOSÉ M. G.-M.; ALBERTUZ, F. (2005), "Verbs, Semantic Classes and Semantic Roles in the ADESSE Project", *Proceedings of Interdisciplinary Workshop on the Identification and Representation of Verb Features and Verb Classes* (eds.: K. Erk, A. Melinger & S. Schulte im Walde), Saarbrücken, 50-55.

- KAMCHYBEKOVA, K. (2013), "Kırgız Türkçesinde Tat Alma Duyu Fiilleri (SözcükselAnlam Bilimi Açısından Bir Deneme)", *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 35, 9-22
- KAMCHYBEKOVA, K. (2010), *Kırgız Türkçesinde Duyu Fiilleri*, Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi.
- KAMCHYBEKOVA, K. (2011), "Duyu Fiillerinde Anlamsal Özellikler Üzerine", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 8/2, 22-35.
- KORTAGEL-İLAL, G. (1991), *Tıpsal Psikoloji. Tıpta Davranış Bilimleri*, Ankara: Güneş Kitabevi.
- Кулиев Г. К. (1992). *Семантика глаголов в тюркских языках*. Баку, Академия Наук Азербайджана.
- ÖZEREN, M.; ALAN, İ. (2018), "Kırgız Türkçesinde Mental Fiiller", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 61, 203-224.
- ÖZTÜRK, S. (2015), "Saltukname'de Mental Fiiller", *2. Uluslararası Sarı Saltuk Gazi Sempozyumu, 6-9 Mayıs 2015 Saraybosna-BosnaHersek*, 323-340.
- SARI, İ. (2019), "Algı Fiillerinde Çok Anlamlılık: gör- Örneği", *Algı'ya Dair* (Edt. E. Kuyma - A. Nazlı), İstanbul: Kesit Yayınları, 129-160.
- SEÇKİN, K. (2014), *Mental Fiiller Bağlamında Uygur Harfli Oğuz Kağan Destanı. VI. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu (Uludağ Üniversitesi, 4-7 Aralık 2013) Bildirileri, II*, Bursa, s. 921-929.
- SEÇKİN, K. (2018), "Eski Türkçede İrade Fiilleri", *IX. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu (Malatya, 02-04 Kasım 2017) Bildiri Kitabı*, Malatya, 801-813.
- SEÇKİN, K. (2019), "Edip Ahmed'in Zihin Dünyası: İdrak Fiilleri", *X. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı* (Edt: F. Ağca, A. Koç), Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Yayınları, 1403-1414.
- SEÇKİN, K. (2019), *Eski Türkçede Mental Fiiller*, Doktora Tezi, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- SWEETSER, E. (1990), *From Etymology to Pragmatics*, Cambridge: Cambridge University Press, 32-37.
- ŞAHİN, S. (2012a), *Türkmen Türkçesinde Mental Fiiller*, Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- ŞAHİN, S. (2013), "Eski Türkçede Duygu Fiilleri", *UTEK'13. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi Bildiri Kitabı II (17-19 Mayıs 2013 / Saraybosna)* (Ed.: M. Arslan), Sarajevo: International Burch University, 341-349.
- ŞAHİN, S. (2012b) "Mental Fiil Kavramı ve Türkmen Türkçesinde Mental Fiiller", *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 1/4, 45-62.
- TÜRKDİL, Y. (2013), *Anlam Bilimi Açısından Kazak Türkçesinde Duyu Fiilleri*, Yüksek Lisans Tezi, Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- VİBERG, Å. (1983), "The Verbs of Perception: A Typological Study", *Linguistics*, 21: 123-162.
- VİBERG, Å. (2001), "The verbs of perception", *Language Typology and Language Universals. An International Handbook* (red. M. Haspelmath, E. König, W. Oesterreicher, W. Raible), Berlin: De Gruyter, 1294-1309.
- YAYLAGÜL, Ö. (2005), "Türk Runik Harfli Metinlerde Mental Fiiller", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 2 (1), 17-51.
- YAYLAGÜL, Ö. (2011), "Türkiye Türkçesindeki Duygu Fiilleri", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 7 (4), 100-111.
- YILDIZ, H. (2016), *Eski Uygurcada Mental Fiiller*, Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- YILDIZ, H. (2017), "Eski Uygurcada Göz Fiilleri", *Journal of Old Turkic*, 1/1: 145-213.
- YILDIZ, H. (2018), "Atebetü'l-Hakayık'ta Algı Fiilleri", *Karadeniz Araştırmaları*, XV/60, 163-181.
- YILDIZ, H. (2019), "Eski Uygurcada Bellek Fiilleri", *Türkbilgi*, 37, 21-34.

EK: ESKİ UYGURCADA MENTAL FİİLLERİN DAĞILIMI**1. Eski Uygurcada Biliş Fiilleri**

1.1. Düşünme Fiilleri [28]: *adkan-, böğün-, çınar-, kolula-, kögüzintin belgür-, köñül yügerü bol-, köñül yügerü kıl-, köñüllüg bol-, köñül örit-, köñülgär-, ö-, öd-, ög-, öt-, öy-, sa-, san-, sakın-, sakıntur-, täñlä-, täñlän-, topul-, tüşütlän-, tüşütlänil-, umun-, us-, yaqçirt-, yarlıgka-*.

1.2. Anlama Fiilleri [36]: *adkan-, al-, aña-, arkar-, aña- 'anlamak', bil-, bildüz-, bilgür-, bilil-, bilimsin-, bilin-, biliş-, bilsik-, biltür-, biltürt-, biltiz-, bilig örit-, bilgäd-, biligsä-, bügün-, äştür-, köñülintä kıl-, onar-, ökü-, ötgür-, tuy-, tuyul-, tuyun-, uk-, ukdur-, ukıt-, ukıtıl-, ukul-, ukun-, ukun-*.

1.3. Araştırma-İnceleme Fiilleri [19]: *adrtla-, adrtlan-, al-, çaltur-, çınar-, çınar-t-, edär-, entür-, inçgälä-, islä-, istä-, istät-, kolula-, sokuş-, tüpgär-, tüpükür-, üşet-, yint-, yarat-*.

1.4. Çözümleme Fiilleri [30]: *aç-, açın-, adır-, adirt-, adirtla-, adrok tuyun-, azlan-, böğün-, böl-, bulgan-, keñir-, keñirül-, keñürt-, ödür-, öñi adırmak, ötgür-, ötgürüş-, şaşur-, tanı-, täñlä-, täñlän-, täñläş-, ukıt-, ukıtıl-, ukul-, ukun-, yañıl-, yor-, yorul-, yöriğ ün-*.

1.5. Bilinç Fiilleri [12]: A. BİLİNÇ AÇIKLIĞI FİİLLERİ [5]: *adın-, akruşlan-, atkan-, älvir-, ilgäysöklän-;* B. BİLİNÇ KAYBI FİİLLERİ [7]: *bun-, älvir-, äsür-, äsürt-, ögsüz bol-, ögsirä-, ögsirät-*.

1.6. Bellek Fiilleri [18]: A. AKILDA TUTMA FİİLLERİ [7]: *agızda tut-, agzan-, ata-, köñülte tut-, okı-, sarıt kıl-, takşur-;* B. HATIRLAMA FİİLLERİ [8]: *añ-, añıt-, erinçkät-, esni-, köñlä-, köñül yügerü bol-, köñül yügerü kıl-, ö-;* C. UNUTMA FİİLLERİ [3]: *ırat-, tit-, umt-*.

1.7. Dikkat Fiilleri [12]: *agrın-, artat-, çınar-, ädgär-, ädik-, igdülä-, köñülgär-, ogat-, sımta-, sımtal-, titir-, ıçan-*.

1.8. Öğrenme Fiilleri [24]: *asır-, bışrun-, bışrunul-, boşgun-, boşgur-, boşgut-, boşgutla-, boşgutlan-, ägid-, ägdilät-, katıgla-, katıgılan-, kädi-, nomla-, okı-, okıt-, ögrän-, ögrät-, ögrätin-, simri-, tuyun-, uk-, ukıt-, ütle-*.

1.9. Şüphe Fiilleri [5]: *arvıla-, ikirçgüle-, ikirçgülen-, sez-, sezın-*.

1.10. Hayal Fiilleri [5]: *körümlä-, tüşütlän-, tüşütlänil-, ugra-, ugrat-*.

1.11. Başarı Fiilleri [93]: A. TAMAMLAMA FİİLLERİ [10]: *agtm-, büt-, bütür-, bütürt-, bütürül-, bütgär-, ergür-, tükäd-, tüpük-, uçık-;* B. OLGUNLAŞMA FİİLLERİ [10]: *akar-, bış-, bışar-, bışgur-, bışur-, bışurt-, bışrun-, bışrunul-, bışrunul-, kädi-;* C. GERÇEKLEŞME FİİLLERİ [1]: *çınbar-;* D. İYİLEŞME FİİLLERİ [7]: *bmık-, ämlä-, ämlät-, kdat-, ota-, siñ-, yegäd-;* E. GÜZELLEŞME FİİLLERİ [4]: *ädgükär-, körkäd-, körkläntür-, tültä-;* F. GÜÇLENME FİİLLERİ [12]: *ärkä-, ärklän-, ärklät-, ärksin-, ärksintür-, ärksirä-, ärklä-, çavık-, ilgüntür-, küçäd-, yaval-, yavaltur-;* G. YÖNETME FİİLLERİ [11]: *as(ı)ra-, ay-, başad-, başla-, bağäd-, bağimsin-, ärksin-, el-, elän-, elän-, kanlan-;* H. ZENGİNLEŞME FİİLLERİ [3]: *bayu-, bayut-, ıdt-;* I. İCRA FİİLLERİ [11]: *bulku-, çak-, işlä-, işlät-, kıl-, kılıl-, kılmsın-, kılın-, kılur-, yapıt-, yaratur-;* J. KAZANMA FİİLLERİ [9]: *al-, başar-, bul-, ädik-, ebük-, kazga-, kazgan-, km-, tolgur-;* K. AZİM-GAYRET FİİLLERİ [12]: *alpırka-, alpırkan-, ämgän-, ämgät-, katıgla-, katıgılan-, katıglantur-, katlan-, katurun-, kındur-, tavrın-, tavrıt-;* L. HİRS FİİLLERİ [1]: *azlan-;* M. ÜSTÜNLÜK FİİLLERİ [2]: *art-, yegäd-*.

1.12. İletişim Fiilleri [186]: A. Sözlü Temas Fiilleri [45]: A.1. Konuşma Fiilleri [6]: *agzan-, agızlan-, alakır-, ay-, sözle-, yarlıkat-;* A.2. Söyleme Fiilleri [18]: *agzan-, agızlan-, ata-, ay-, aya-, ayt-, ayturul-, çınla-, ötkün-, sa-, savıkla-, savla-, sözlä-, sözläş-, süle-, te-, tet-, yarlıgka-;* A.3. Bildirme Fiilleri [9]: *akıltur-, ay-, ayt-, äştür-, çaşur-, tuyur-, tuyuz-, uktur-, ukıt-;* A.4. Anlatma Fiilleri [9]: *agızlan-, ay-, äştür-, äştrüş-, ötgürüş-, tuyuntur-, tuyuz-, ukıt-, uktur-;* A.5. Ezber Fiilleri [5]: *agzan-, ata-, okı-, sarıt kıl-, takşur-;* A.6. Şikayet Fiilleri [1]: *keñren-;* A.7. Sorma Fiilleri [1]: *ayt-;* B. SES ÇIKARMA FİİLLERİ [10]: *alakırış-, atız-, aykır-, ät-, ätinä-, kəñrüş-, katgur(u)ş-, öt-, ün-, yañkur-;* C. TARTIŞMA FİİLLERİ [19]: C.1. Söyleşme Fiilleri [2]: *teş-, teyiş-;* C.2. İtiraz Fiilleri [3]: *ämgäklän-, çamla-, ir-;* C.3. Münakaşa Fiilleri [4]: *eltiş-, karış-, ugraş-, yoñar-;* C.4. Müzakere Fiilleri [10]: *aytış-, äriğläş-, katıl-, kəñüş-, kəñüşin-, kəñüşä-, kəñüşüş-, kolula-, körüş-, körüştür-;* D. ÖVGÜ FİİLLERİ [13]: *alka-, alkan-, alkat-, alkatıl-, çavla-, çay*

qıl-, külä-, kökäd-, kökädtür-, kövädtür-, ög-, ögüt-, yiv-; E. AÇIKLAMA-İTİRAF FİİLLERİ [10]: aç-, açın-, açmtur-, adır-, bilin-, boşun-, ökün-, ukıt-, ukıtıl-, ukun-; F. ÖĞÜT FİİLLERİ [8]: abıt-, arıla-, äriqlä-, äriqläş-, keñät-, komut-, ötle-, ötläş-; G. İSTEK FİİLLERİ [26]: ayt-, azlan-, boşug kol-, äsänjülä-, äsänjülä-, ävir-, eltin-, istä-, istät-, kärgä-, kärgäklä-, kärgäklät-, kärgät-, kın-, kol-, kolgur-, koltgula-, koltur-, kolun-, köñüllen-, küsä-, ötüin-, til-, tilä-, tilän-, tiliklä-; H. KANDIRMA FİİLLERİ [22]: alta-, akış-, ar-, arsik-, artat-, artız-, artur-, azgur-, azıt-, azıtdur-, çağur-, çağur-, äzüg armak sav sözlä-, äzüg äzüglä-, äzüg sav sözlä-, äzüg sözlä-, äzüglä-, igdä-, ilüglä-, kan-, kovla-, yov-; I. ŞARKI SÖYLEME FİİLLERİ [5]: bödi-, ır oyun tepret-, ırla-, ırlaştur-, yırla-; J. EMİR FİİLLERİ [4]: ay-, buyur-, yarlıka-, yarlıkan-; K. ANT FİİLLERİ [3]: anar-, antk-, kolula-; L. KINAMA FİİLLERİ [2]: kıçur-, kma-; M. HAKARET FİİLLERİ [6]: ayıqlaş-, ir-, irig sarsıg sav sözlä-, irig sarsıg sözlä-, irig yavgan kıl-, sög-; N. KUTLAMA FİİLLERİ [3]: kıvad-, sävinç çay kıl-, törü kıl-; O. KABUL FİİLLERİ [4]: aşa-, tapla-, ukun-, una-; P. ALAY FİİLLERİ [1]: aşgançula-; R. İLTİFAT FİİLLERİ [1]: äsänjüläş-.

1.13. İnanç Fiilleri [27]: A. İNANMA FİİLLERİ [8]: antk-, büt-, man-, mantur-, kertgün-, kertgüntür-, kertgür-, süzül-; B. DUA FİİLLERİ [4]: alka-, arıt-, kut kolun-, kutad-; C. BEDDUA FİİLLERİ [5]: alkan-, karga-, kargan-, kargat-, kutsuratıl-; D. BÜYÜ FİİLLERİ [8]: arbala-, arva-, ay-, bügülä-, bügülän-, ırkla-, uçın-, yelvik-; E. GÜVEN FİİLLERİ [2]: bögülän-, tayan-.

1.14. Saygı Fiilleri [30]: açın-, ağır ayağ kıl-, ağırla-, ağırlat-, ağırlatıl-, ançola-, ançolat-, aya-, ayal-, ayan-, ayançañlan-, ayaş-, ayat-, ayatıl-, çaylat-, çiltä-, çiltäş-, ädik-, ädkär-, idiz it-, kıvad-, tapıg uduğ kıl-, tapın-, san-, sila-, udun-, yinçür-, yükün-, yükünç kıl-, yükünün-.

1.15. Karar Fiilleri [1]: köñül örit-.

1.16. Değer Fiilleri [1]: isin-.

1.17. Sabır Fiilleri [4]: aşuk-, ämgän-, katıglan-, katlan-.

1.18. Niyet Fiilleri [1]: aşlan-.

2. Eski Uygurcada PD Fiilleri

2.1. Anlık Tepki Bildiren PD Fiilleri [74]: A. ÖFKE FİİLLERİ [20]: alvir-, buş-, buşrul-, buşur-, bulga-, bulgan-, çol-, irin-, kaktı-, käkärä-, käkäräş-, käkşür-, kız-, örlät-, övkä köñül örit-, övkä köñül yügerü bol-, övkälä-, övkälämsin-, övkälän-, puşan-; B. ŞAŞIRMA FİİLLERİ [22]: adın-, adukla-, az-, äñ-, bälñlä-, bulga-, bulgal-, bulgalış-, bulgan-, bulgantur-, bulgaş-, bulgat-, bulgatıl-, buş-, älvir-, moymal-, muñad-, ogat-, şaşıl-, şaşur-, tañırka-, tañla-; C. KORKU FİİLLERİ [23]: añıt-, ayat-, ayın-, bälñlä-, bälñlät-, äñ-, äymän-, äymäntür-, ıçan-, ıy-, kädgir-, käkänä-, kork-, korkıt-, korku-, korkun-, korkunç köñül örit-, korkız-, köñül örit-, ürk-, ürkıt-, ürkü-, ürkün-; D. HEYECAN FİİLLERİ [1]: ilgüt-; E. TAHRİK FİİLLERİ [2]: kikşür-, yakçirt-; F. ÜTANMA FİİLLERİ [2]: ayın-, äymän-; G. PANİK FİİLLERİ [4]: aşunmaklaş-, ençsirat-, kakış-, kaktı-.

2.2. Süreç İçinde Gelişen PD Fiilleri [329]: A. OLUMLU PD FİİLLERİ [160]: A.1. Sevgi Fiilleri [15]: an(ı)ır-, amra-, amrakla-, amran-, amraş-, amrat-, amratıl-, amrıl-, amriltur-, aşa-, buş-, kalañur-, okşa-, säv-, sävit-; A.2. Huzur Fiilleri [35]: akruşlan-, amır-, amırt-, amırtgur-, amrık-, amrıl-, amriltur-, aruk-, arukla-, bakçan bol-, bışrun-, burkan kutın bul-, dyan olur-, dyanka olur-, dyanka kir-, dyantın tur-, älä-, enç kıl-, enç tur-, enç käl-, enç mänjilüg bol-, enç mänjilüg kıl-, enç sımtağ kıl-, ençgüülüg äsänjülüg kıl-, ençgüülüg mänjilüg bol-, ençik-, ençiktür-, ençlän-, ençlätür-, ençrüm-, ençgä-, kolula-, tındur-, tındurul-, yogur-; A.3. Merhamet Fiilleri [26]: açıt-, açın-, açın-, açmtur-, agrım-, apıt-, arıla-, boşu-, boşun-, äsirkä-, äsirkän-, erinçkä-, erinçkän-, erinçlä-, igälä-, kor-, korı-, koy-, köñülü yügerü kıl-, közäd-, kü-, küy-, ot-, sakla-, tit-, tsuyurka-; A.4. Zevk-Keyif Fiilleri [2]: aşa-, ärtür-; A.5. Arzu Fiilleri [27]: amran-, ayt-, azlan-, boşug kol-, eltin-, inrän-, istä-, istät-, kärgä-, kärgäklä-, kärgäklät-, kärgät-, köñüllen-, kın-, kol-, kolgur-, koltgula-, koltur-, kolun-, köñüllen-, küsä-, ötüin-, suklan-, til-, tilä-, tilän-, tiliklä-; A.6. İyilik Fiilleri [22]: ayıg bolma-, ädgü asıg tusu kıl-, ädgü bol-, ädgü kıl-, ädgü kılınç kıl-, ädgü köñül turgur-, ädgükär-, ädgülä-, ädgüläş-, ädgülüg bol-, ädgülüg iş işlä-, ädgür-, ädgürt-, ävir-, buyan ävir-, buyan kıl-, buyanla-, buyantur-, çatıglıg iş işlä-, çmla-, çmu-, yig bol-; A.7. Memnuniyet Fiilleri [1]: al-; A.8.

Neşe Fiilleri [3]: *avın-, avıml-, kalaşur-*; A.9. Cesaret Fiilleri [7]: *alpad-, alpal-, alpirka-, alpirkan-, ärlä-, kädlän-, tötüş- karış-*; A.10. Tatmin Fiilleri [22]: *aşa-, aşan-, aşantur-, aşat-, bökür-, böküş-, igid-, igidil-, igidtür-, igidül-, igidülä-, igidülän-, igidülät-, kan-, kanıt-, kantur-, känän-, to-, tod-, todgur, todur-, ye-*; B. OLUMSUZ PD FİİLLERİ [179]: B.1. Nefret Fiilleri [11]: *akla-, birtiş-, ärsi-, erit-, eritil-, karga-, kâklän-, kâkrä-, kâkräş-, kâkşür-, yerinü-*; B.2. Üzüntü Fiilleri [23]: *açı-, açıt-, agrı-, agrı-, ağıt-, bälñlä-, bosantur-, busa-, busan-, busuşlug kıl-, busuşlug sakınçlıg bol-, busuşsuz sakınçsız bol-, buş-, buşur-, buşrul-, erinçkät-, erintür-, kadgur-, köñlän-, örtän-, üzül-, yerin-, yerinü-*; B.3. Kaygı Fiilleri [12]: *agrı-, busan-, buş-, busurkan-, busuşlug sakınçlıg bol-, busuşsuz sakınçsız bol-, eñşirä-, eñşirät-, ıçan-, kadgur-, kakış-, kakıt-*; B.4. Acı Fiilleri [14]: *agrı-, agrın-, agrıkan-, agrıgılan-, ağıtarıl-, bährt-, bährtin-, buş-, buşrul-, kına-, kın kızgıt tegür-, kızgıt tegür-, kızgur-, sıkl-*; B.5. Sıkıntı Fiilleri [13]: *açıt-, atak-, burçintur-, bus-, busu-, busan-, buşrul-, çol-, ämgän-, ämgät-, ämgätış-, ämgäksin-, kağrul-*; B.6. Rahatsızlık Fiilleri [4]: *bulga-, eñşirä-, eñşirät-, örlät-*; B.7. Tehlike Fiilleri [15]: *ada tuda kıl-, ada-, adak-, adaka-, adakkuz-, adala-, adalan-, adalantur-, adar-, kärgät-, kir-, kori-, korul-, koruldur-, talk-*; B.8. Mutsuzluk Fiilleri [3]: *erinçlä-, irin-, irintür-*; B.9. Kıskaçlık Fiilleri [6]: *azlan-, azlantur-, kıvrgan-, kıvrgaklan-, kızgan-, kümilä-*; B.10. Üşengeçlik Fiilleri [2]: *ärin-, ärmägür-*; B.11. Pişmanlık Fiilleri [7]: *çun-, erinçkät-, kadın-, kadur-, kakın-, katur-, ökün-*; B.12. Kötüleşme Fiilleri [14]: *agdukla-, arta-, artat-, ayıg kıl-, ayıg kılıç kıl-, ayıgla-, ayıglaş-, başda tep-, ir-, irit-, kemlen-, mün-, yarlıg bol-, yarlıg kıl-*; B.13. Umutсуzлuk Fiilleri [1]: *busan-*; B.14. Uşanç Fiilleri [1]: *er-*; B.15. Can Sıkıntısı Fiilleri [6]: *ärik-, busu-, iy-, tañıl-, sık-, sıkl-*; B.16. Başarısızlık Fiilleri [47]: B.16.1. Kaybetme Fiilleri [13]: *amrıl-, ärt-, ärtür-, ıçgın-, ıçgıntur-, kora-, koran-, tarık-, yit-, yitlin-, yitlindür-, yittir-, yitür-*; B.16.2. Zorluk Fiilleri [3]: *ağır bol-, alpirka-, alpirkan-*; B.16.3. Zayıflık Fiilleri [17]: *al(i)k-, alkin-, alkin-, al(i)ñad-, al(i)ñadtur-, al(i)ñu-, al(i)ñur-, al(i)ñurt-, arta-, arta-, käv-, kävil-, koğşa-, koğşat-, tor-, tugsä-, yavrı-*; B.16.4. Azalma Fiilleri [7]: *alkın-, alkıntur-, amrıl-, azu-, azut-, äğsük bol-, in-*; B.16.5. Yorgunluk Fiilleri [7]: *ar-, arın-, aru-, ärin-, kölin-, kölüntür-, sız-*; C. NÖTR PD FİİLLERİ [6]: C.1. Kibir Fiilleri [5]: *adru-, adrul-, bilgäd-, bilgelen-, säçil-*; C. 2. Kararsızlık Fiilleri [1]: *kabşa-*.

3. Eski Uygurcada Algı Fiilleri

3.1. Göz Fiilleri [55]: A. GÖRME FİİLLERİ [6]: *aşa-, kör-, körsä-, körl-, közkiş-, yum-*; B. GÖRÜNME FİİLLERİ [14]: *amrıl-, bat-, batur-, b(ä)lgür-, bol-, ıçgın-, körtgür-, köriün-, köziñe tokın-, közün-, oğat-, soklun-, üntür-, yarut-*; C. BAKMA FİİLLERİ [13]: *açın-, bak-, bakıl-, bakın-, bakış-, bakur-, bakıt-, kara-, tälmir-, teğzin-, titir-, toñıt-, yıçan-*; D. GÖZLEM FİİLLERİ [6]: *kolula-, közle-, küzäd-, küzädil-, küzädin-, sokuş-*; E. GÖZETME FİİLLERİ [6]: *açın-, közed-, küd-, küdüün-, küdürül-, küdüz-*; F. GÖSTERME FİİLLERİ [10]: *bälgürt-, körgür-, körgüt-, körküt-, körsät-, körtgürt-, körtür-, körünçlä-, köründür-, közüntür-*.

3.2. Kulak Fiilleri [24]: *kulakla-*; A. İŞİTME FİİLLERİ [17]: *äşit-, äşitil-, äştür-, äştittür-, äşitigsä-, oñar-, teğin-, tın-, tuy-, tuysuk-, tuytur-, tuyul-, tuyun-, tuyuntur-, tuyur-, tuyurka-, tuyuz-*; B. DİNLEME FİİLLERİ [6]: *edger-, tın-, tıñla-, tıñlan-, tıñlaş-, tıñlat-*.

3.3. Tatma Fiilleri [17]: *ärtür-, aşat-, kama-, tat-, tatga-, tatgan-, tatğandur-, tati-, tañgılan-, tañgsa-, tañgsıra-, tatık-, tatıl-, tatın-, tatıt-, tatrüş-, tatur-*.

3.4. Burun Fiilleri [28]: A. KOKMA FİİLLERİ [24]: *arta-, artak bol-, artan-, artat-, bur-, hualan-, kok-, kokıt-, kokruş-, kokrut-, köti-, sası-, sasıt-, tıñçı-, tıñçış-, toz-, yid-, yıd-, yıdışka-, yıdıt-, yıdla-, yıdlan-, yıdlaş-, (y)irü-*; B. KOKLAMA FİİLLERİ [4]: *islä-, yıdla-, yıdlan-, yıdlaş-*.

3.5. Temas Fiilleri [126]: A. DOKUNMA FİİLLERİ [23]: *bör(i)t-, börtül-, börtür-, börtüş-, börtülüş-, eligle-, kavşur-, kırşal-, tæg-, tægil-, tægäl-, tægün-, tægünçülä-, tægintür-, tægür-, tægürt-, tægürtür-, tægri-, tægış-, tægşil-, tægşiltür-, tægşür-, tægşürüş-*; B. SARMA FİİLLERİ [19]: *bür(i)m-, kuç-, kuçakla-, kuçul-, kuçuş-, kuçtur-, tür-, türt-, türgeken-, ula-, ulal-, ulaltur-, ulan-, ulaş-, ulat-, yak-, yörgä-, yörgäl-, yörgän-*; C. TUTMA FİİLLERİ [39]: *adka-, adkan-, al-, alıştır-, alıt-, altız-, arkaş-, at-, basıt-, buluna-, il-, ilin-, kala-, kap-, karma-, karva-, kollaş-, kötür-, küdtür-, ökleş-, sırtıl-, sigirt-, sokuş-, tu-, tul-, tut-, tutul-, tutuldur-, tutuluş-, tutun-, tutur-, tutuş-, tutuz-, tutdur-, tutsuk-, tutukla-, tutuklan-, tutyaklan-, yet-*; D. VURMA FİİLLERİ [45]: *bergek-, bergese-, bertet-*.

bös-, buta-, çak-, çal-, çalış-, çalsık-, çap-, çok-, kakıtış-, sanç-, sançık-, sançıl-, sançış-, sançıt-, sünüş-, tal-, tala-, tali-, talaş-, täp-, täpin-, täpit-, täpdür-, tikiş-, tokı-, tokıl-, tokın-, tokiş-, tokıt-, tokıtıl-, tonla-, tültür-, tültrün-, ur-, urul-, urun-, uruş-, urtur-, ursuk-, ursukuş-, yançış-, yon-

Denge Fiilleri [15]: bulğan-, çahşaş-, ırgal-, ilgün-, kaBşa-, kamşat-, kädgir-, kogşa-, konrul-, orna-, tepre-, titrä-, yaykan-, yırgan-, yayıl-